

הלכות תענית סימן תקעד תקעה

מח באר הגולה

ג סדר פסח רביא
ד שם בבביתא
ה מילתא דרב יהודה
ו שם י"א ו' סימנא
ז רביש לקיש שב
ח בביתא שם
ח קרייתא שם

(ג) אפלו (ב) דעתו לחזור. יומיהו, מינון שלא קבל עליו תענית, אם נצא מן העיר חוץ לתחום, (ו) מתר לאכל ואינו צריך להשלים: הגה ודוקא אפלו בשבת, אבל אם בא לשם מבעוד יום, (ה) צריך לקבל עליו התענית (א) וצריך להשלימו (טו): ג ישיבה ואכל, אל יתראה בפניהם כאלו אכל, ואל ינהג עדוניה בעצמו לומר הואיל ואכלתי מעט (ו) אכל הרבה. (ואפלו שלא בפניהם (ז) אסור לנהג (ד) עדוניה בעצמו) (טרכי פ"ק דתענית): ד "מצוה (ח) להרעוב אדם עצמו [*] בשנת רעבון, (ט) ואסור לשמש בו (י) משתו (יא) חוץ מליל (ס) טבילה. ו' לחשובי בנים (פרוש, ולמנוחי בנים) (יב) מתר (וענין לעיל סימן רמ סעיף יב): ה "כל (ו) (יג) הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמתו, וכל המצטער עמהם זוכה ורואה בנחמתו:

תקעה דיני תענית שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים, וכו' י"ג סעיפים:

א [*] אסור תענית (א) שמתענין בארץ ישראל על הגשמים כף הוא: הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו א משנה תענית י

באר היטב

ומשלים, משום דצריך לקום נדרו. וענין ט"ו: (ב) דעתו, אע"ג בהשאר מיד דאכילה שרי לאכל בעצמה אם דעתו לחזור אפלו בעיר, הקא שאני שצריך להשתתף עם הצבור בצרכים, טרדכי, כ"י ואסורן אפשר לשמתענין על צרה שעברה כבר מתר לאכל בעצמה אם דעתו לחזור, וצ"ע, מ"א: (ג) וצריך, אע"ג דדעתו לחזור, עשתותהנים: (ד) עדוניה, אפלו חוץ לתחום לא ינסג עדוניה בעצמו, דאם נבוא לעיר יהיו פניו צהבין, מ"א, ע"ש: (ה) טבילה, מ"א חולק ואוסר לביל טבילה, ע"ש. וענין ט"ז וקב"א ארנו: (ו) הפורש, הנינו אם יש בידו להסיל הצבור בין בנופו בין קמתו, אבל אי לא, אין להצמיד במקום ספקו, י"ש, מ"א:

שערי תשובה

[*] בשנת רעבון, עין לעיל סימן רמ דהיה בשאר צרות שהם פרעבון, ועין כ"י בשם שכתב דהיינו שכתב דהיינו האירא על מ"ש החוספות שאינו רק כוח הסיידות וכו' לא נהג זה, ואפלו תפיס דהיינו אסור מסתן בשנת רעבון כ"י, וע"ש דאבא מאר ז"ל בתשובה גמגם על דבריו כ"י, וענין לשירות בית הדין סימן ס שכתבו לעיל סימן רמ, אך דספור כ"י נכתב בשם אביו נכ"ל שכתב בתשובה: ששהמחלות מצויים רק שהם ביקר גדול אין זה רעבון ואין צריך לקום מפשמיש, והסיידות עמו כמ"י וירושלים תוביב, ומשמע דאף ביקר פסלים ל"ל פה, וענין דדבריו דוד למזאון ככל ט"ו פ' מקח שקבת דדוקא פשמיש למענות בעקמא אסור אכל לקדים המין או ריצור הקוף עליו ויש חשש השתתת ורע אין אסור ודבר זה בכלל חשוכי כדים, אלא דמלתא דמסיקא נקט, עב"ל, וקב"א בא"י, ומנה תפס על מ"ש הט"ז כן דאילו לא קום פ"ד אסור, וליטא, וקב"ש, וכן כתב בספר צידה לדרך, ע"ש. וענין קב"י בשם אביו הרב ז"ל דמי שקום פ"ד מאשה הראשונה אף מהשונה אף בהשאר מיד דמצינו עונה דאריתא, ואע"ג דאסור בשני רעבון הנינו דמקרא סברה וקפלה איעשא דהיי דבוסן האסור יקנה פ"לש מנה, משא"כ תבא דעבי"ס ספקא ה"י אם קפלה אנפשה ע"ד כו, ובכ"ש לפי ט"ש לעיל בשם שכתב אין להסיר כ"י לכן נראה דגם קבל פ"לש הממיר המגיד וקב"א, הפורה להקל בשני רעבון אין פזיחין אלו, וכ"כ בשאר צרות וכ"כ משמע שכתב"ג לצ"ל. וענין בשורת שבו"י ח"ג סימן ל קמב ג"כ להשיג על הט"ז מחולש רש"י וגם תבוא מערובין (דף כח) דגזירות כ"י, ע"ש, וכתב ב"ן שחיה משנה חסידות אפשר במקום חשש שאם לא יושם נבוא לדבר בקצה או הוא או אשתו, אם משתאקת אלו אפשר דתת' לשמש, ע"ש:

[*] סדר תענית כ"י, וענין בחלקי"ס סימן צ שיש לנהג סדר תענית בחו"י, וענין כ"י שכתב שכן שבע מוקני ירושלים וקני חכרין שצ"ע נעם אחת מעשה כזה, וע"ש שכתב

משנה ברורה

מכל מקום אל יתעורר באכילתו, דאם נבוא לעיר יקנה פניו צהבין [מ"א]. ויש אחרונים שפירשו כפשטה, שלא ינהג עדוניה בשאר דברים, וכו"ל כסימן תקסח סעיף יב: ד (ח) להרעוב וכו"ל. דהיינו שיאכל בעצמו: (ט) ואסור לשמש וכו"ל. דצריך האדם לנהג צער בעצמו: (י) משתו. וענין לעיל סימן רמ סעיף יב בהמשנה ברורה שם: (יא) חוץ מליל טבילה. המגד אבדקה אסור אף בליל טבילה, אכן בנה"שולום ובכ"י יושע הסכימו שנוכל לסמך להקל בדעת השלחן ערוך, ובכ"ש אם אינו שנת רעבון אלא (כ) שאר צרות, בודאי יש לסמך להקל בליל טבילה. וענין בשערי תשובה: (יב) מתר, עד שמתעבר [כ"י]. (ט) ואם יש לו בנים מחללי שבח"ה וכמתו רק בדי שיליד בנים פשרים, מסתברא דדינו פחשובי בנים: ה (יג) הפורש מן הצבור. דוקא (י) בדבר שייכול באולי להועיל, הן בתפלה הן בתענית הן במנוח: א (א) שמתענין בארץ ישראל. בא (ב) לאפיקי שאר מקומות, ויבדלקמן בסעיף ט:

שער הציון

(ה) הנה הבי"ח כתב דאף אם אין דעתו לחזור מתר, והביא ראיה מהר"ן שכתב על עבוד דרמי בר תמרא דאמר חוץ לתחום אכלתינהו, דבהה אפלו אין דעתו לחזור שרי, והעתיקו האלהי בהה, וצריך עיון גדול על דבריהם, הלפי מה שפסק השלחן ערוך כסימן תצו סעיף ג דמפיק שהגוי לשוב דהיינו תוך התחום ספק נקבע להיות במוחן פניו שאין דעתו לחזור, ואסור אחר-כך אפלו חוץ לתחום, ורק כשלא הגיע עדוניה לתחום העיר אז אין חל עליו ערע חתיבו, וכן מוכח מגז"א אבדקה סימן חסח סעיף קטן ח דבבאר להא דהר"ן דמירי קשלא הגיע עדוניה לתחום העיר, עין שם, וכן משמע בבאר הגד"א דבבאר דרמי בר תמרא) הנה קשלא הגיע עדוניה לתחום העיר [אכן צריך עיון בעבדא דרמי בר תמרא, דמשמע דבכ"י הנה בתוך העיר, דאין סביר לומר דאנשי העיר יוציאו לכתחילה חוץ לתחום]. ואפשר דבתענית הקמא לן בעלמא דבעינן קפלה, וגזרת הצבור היא כצ"ח קפלה, ונבא פ"ה שלא בא ענין בעיר בשעת קבלת אין חל עליו התענית מן הדיון ורק מפני הפחלתה ולכן מתר בשעת צרות, והוא רק מדת חסידות דהוא רק מדת חסידות דהוא רק מדת חסידות: (ו) פרי מקב"י: (ז) דשאר צרות לא נזכר בכתבא, רק מקורו מירושלמי ושם לא נזכר בשלחן ערוך, ואפשר דהוא רק מדת חסידות דהוא רק מדת חסידות: (ח) שמתענין עד דדוקא צרות שהם חמקא דרעבון, גט"ו שדפון ונקון וכדומה, אבל לא בשאר צרות: (ט) ענין באב"ה רב"ה בשם דברי רודו שהקל ביותר מנה, דכל שאינו להענות שרי: (י) כגז"א אבדקה ושי"א, ואם אינו יכול להועילם קבל אל יצטרך במקום ספקו ומ"א בשם רש"י: (כ) הגד"א:

הלכות העניית סימן תקעה

גשמים, (ב) מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות שלש תעניות. שני וחמישי ושני: (ג) בן קל התלמידים ראויין לכה. ודין תעניות אלו (ד) דין תענית יחיד: ב [*] יהגיע ראש-החדש כסלו ולא ירדו גשמים, בית-דין גזרין שלש תעניות על הצבור, שני וחמישי ושני. וכל העם נכנסים לבתי-כנסיות ומתפללים וזועקים (ה) (ו) ומתחננים כדרך שעושים בכל התעניות: ג יעברו אלו ולא נענו, בית-דין גזרין עוד שלש תעניות על הצבור, שני וחמישי ושני, ובאלו מפסיקין מלאכל (ו) מבעוד יום, ואסורים בהם בעשיית מלאכה ביום האכל לא פליגה, ואסורים ברחיצת כל הגוף בחמין, לסיכה ונעלין את המרתצאות, ואכל פניו נדיו ורגליו בחמין וכל גופו בצונן מתר, ואסורים בסיכה, אלא-אם-בן הוא (ז) להעביר את ההקמא, (ח) ואסורים בהם (ט) בתשמיש המטה, וכן אסורים בפעילת הסנדל בעיר, (ט) ומתפללין בבתי-כנסיות ומתחננים כבשאר תעניות: ד יעברו אלו [ולא נענו], בית-דין גזרין עוד שבע תעניות על הצבור, שני וחמישי ושני וחמישי ושני, וכל מה שאסור בשלשה שלפניו אלו אסור אף באלו; ויתרין אלו, שמתריעין בהם בשופר על הברכות שמוסיפין בהם, ומתפללין ברחוב העיר, ומורדין זמן להותיבם, (י) ומוסיפין לשש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת המנחה, (יא) ונועלים את התניות, ובשני לעת ערב (יב) פותחין מעט (אומן התניות המזכרות אכילה ושתיה) (כ"ו בשם רש"י) כדי שימצאו לקנות לסעודת הלילה, ובחמישי לפותחין כל היום תניות המזכרות (ג) (יג) ממאכל מפני פבוד השבת. ואם יש לתנות שני פתחים, פותח אחד ונועל אחד. ואם יש לתנות (יד) אצטבא לפניו, פותח ברכו בחמישי ואינו חושש: ה יעברו ומניקות (טו) מתענות, (טז) אכל לא בשלש ראשונות ולא בשבע אחרונות. ומהו, לא יאכלו אלא כדי קיים הולד. (ואסור לטן להחמיר (ז) ולהתענות) (תש"ב סימן תכח): ו יאחר שגזרו י"ג תעניות אלו, אם לא נענו אין גזרין עוד. והג' מלי בשמתענין על הגשמים, לפי שפשעברו אלו פבר עברו זמן הגשמים ואין בהם תועלת, אכל על שאר תעניות מהענינים והולכים עד שיענו: ז פשמתענים על הגשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו, ממצטין

ב דוקא שם הדין יוסי ג שם תענה ד משנה שם י"ב ה דוקא שם י"א ו מיקרא דרב תסיד ו ברייתא שם מתא דתון נעלים את הפתצאות ז שם ככונה ה רבנים דקצ"ק ג ט שם ככונה (הוציא כמו שהתקיים י משנה שם ט"ז ב משנה שב י"ב ל בריתא שם י"ד מ פתחיה מלפניו פתש רש"י נ שם ברייתא ס פתחיה רבנים דקצ"ק ג ע דוקא י"ד וקאריקא רב אשי שם ס רבנים וסי"ג טהירש"ל ז שם ככונה דוקא רבין יהודה נשיאה וברייתא ק משנה וברייתא שם י"ב

באר היטב

(א) ומתחננים. ובכלל זה הקריאה ברחל כמו בשאר תעניות. ט"ז: (ב) בתשמיש. אפלו אין רעב בעולם עדן, עין סוף סימן תקעד: (ג) מאכל. אכל של שתייה דבולין לקנותו בעישי לא, מ"א, ע"ש:

ואם לא נענו אין גזרין עוד. והג' מלי בשמתענין על הגשמים, לפי שפשעברו אלו פבר עברו זמן הגשמים ואין בהם תועלת, אכל על שאר תעניות מהענינים והולכים עד שיענו: ז פשמתענים על הגשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו, ממצטין

שערי תשובה

לחלל דבאי דשכית (וע"ש דגם בא"י לא שכית צערת גשמים כי האי שישקרו לל הסדר. והקנים עדים ליתנהו בנכרת כ"א פגם אמת רבות בשנים אמת לששים או לשבעים שנה, וא"כ גם בא"י לא שכית, ע"ש) שליחתהו דקפא נא עבדנו, משא"כ בח"ל דלא סנא דאדנא חד ויש קרינת וגלילות שאין שם צערה ולשטים, לא רצו לחלל בח"ל עצמו בין מקום לקיום והטו מוחתקים האין פנינת צבור בח"ל, ע"ש, וכ"כ בש"ת נ"ב ח"א סימן לא שאין נותנים במדינת אלו לצטוה בעצרת גשמים י"ג תעניות כסדר המשנה רק גזרין תעניות א' א' ב' ומכאן בתפלות ומתחננים, ע"ש: [*] הניע ר"ח כ"ו. וכתב בתש"פ"ח ח"ב סימן י"א: ב"ד שצ"ב למד פנינת על הגשמים ונודפן שנתה ל"ם א' צערה פטבת, עולה להם יום א' שהוא עשרה כשבח במקום יום שני, ע"ש. ומכאן ב"ד:

משנה ברורה

(ט) דמתענין: (ח) ואסורים בהם (ט) וכו'. אפלו (י) עדין אין רעב בעולם, ואפלו בגליל טבילה [פמ"ג]: (ט) ומתפללין בבתי כנסיות. רציה לומר, (י"א) שאין מוציאין לרחוקה של עיר פנו שנהגין בשבע אחרונות, ובדלקמה פסע"ף ד: ד (י) ומוסיפין שש ברכות (י"א). הוא מבאר פטור: (יא) ונועלים את התניות. עין פגבורת-ארי דמסיק, דשאר תניות של דבר אחר נועלין לנגמרי כל היום, בין בשני בין בחמישי, רק תניות של מאכל ומשקה פותחין מעט לעת ערב: (יב) פותחין מעט. דהנינו, שפותח (יג) קצת דלת התניות ואין מוציאין מה שבתנית להרין (יג) מאכליו. אכל של שתייה, (יג) רובולין לקנותו בערכ-שבת, לא: (יד) אצטבא. פשא, דהשתא אין התנהו פתוחה לרשות הרבים (ט"ז), ואם הוא פתוח אינו נראה פליכף [רש"י]: ה (טו) מתענות. פאלו שלש תעניות אמצעיות: (טז) אכל לא וכו'. דבשלש ראשונות (יז) לא פקוף רגוה כלי האי, ואחרונות, בין דשבעה ניגהו לא מצי עברות ומניקות (ט) למיכס בהו"א. (טו) וקשה, דתענו על-כל-פנים שלש תעניות? וצריך לומר, בין דאי אפטר להתענות כלם אין מתחבים להתענות כלל (ט"ז) ולהתענות. פי הוא רע לנלד. אם צבור גזרו שלש תעניות ויש אדם

(ב) מתחילין תלמידי חכמים וכו'. (ג) ביום י"ד גוסא², וכן משמע בבאר הגר"א בסעיף ט: (ג) וכל התלמידים וכו'. הנו, שחייב הוא (ג) על כל תלמיד ואין יכול להפקיע עצמו לימר פטור אני. (ד) ודוקא פשוואלים אותו דכרת-הלכה בתלמודו ואומרה³, דאז הוא בכלל תלמיד-חכם ותיב להתחיל להתענות, אכל אם לא הגיע לכלל פך איננו מתחייב להתענות, אלא שאם רצה מתענה ואין בו משום הראה⁴, אכל כל שאר אדם אינו רשאי, (ה) דהרואה שמתענה, מוכחא מלתא שעושה מפני הפשמים והיו משום הראה: (ד) דין תענית יחיד. הנו (ו) לענון שפסיקין בהם בראש-החדש ונתנה ופורים אם פגע באלו הימים, ומה שאין בן תענית-צבור, ויכול לצייל בסימן תקעב, (ז) ונמ לענון מה שמבאר בסימן תקסו, ע"ן שם. ונראה לי שהוא הדין לענון שצריך לקבל אותו מבעוד יום פשאר תענית יחיד, ולא פוקי בתענית צבור, וכנ"ל בסימן תקסב סעיף יב: ב (ה) ומתחננים כדרך וכו'. ובכלל זה הקריאה ויחלי בשחרית ומנחה פשאר תענית (ט"ז וש"א): ג (ו) מבעוד יום. הנו (ט) דבין-השמשות שלו אסור, ואין צריך להוסיף ויתר: (ז) להעביר את ההקמא. וכל-שפון אם יש לו חסטיין בראשו

שער הענין

(ג) פתחי תשובה. ומהו נראה דהינו פשקבל מבעוד יום להתענות: (ג) ט"ז: (ד) פגן-אברהם: (ה) פגן-אברהם: (ו) גר"א: (ז) פשוט: (ח) מן-אברהם: (ט) אכל סיכה למצונו אף פל-שהוא אסור [גמרא]: (י) מן-אברהם, דאם לא-יכן אף בלאו הכי אסור, וכדלעיל בסוף הסימן: (י"א) הגר"א: (י"ב) וכו"ם: (י"ג) מן-אברהם. אכל פותח קצת לעת-ערב כמו בשני, וכן מוכח פגן-אברהם: (י"ד) רש"י: (טו) מן-אברהם:

הלכות תענית סימן תקעה

ביאורים ומוספים

סימן תקעה

דיני תענית שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים

[משנ"ב ס"ק ב]

מתחילין פלמדי תקמים וכ"י¹⁰¹. הָיָנוּ אֶפְלוּ בְיוֹם י"ז גּוֹפְאִים.

1) ושיעור הגשמים שירדו ונחשב עדיין כלא ירדו גשמים, הביא הכף החיים (ס"ק ו) בשם המנובח אדמה שדייק בדברי רש"י (תענית ו, ב ד"ה גשמים) שהוא עד שיעור ירדת גשמים הנצרך להפסקת התענית, כמבואר בשו"ע להלן (ס"א), אמנם, המאירי (שם ד"ה זה) כתב שאפילו אם ירדו גשמים בכחות משיעור זה אין צריכים להתענות.

ומה שכתב הש"ע להלן (ס"ח) שמתענים עד שירד גשם הנצרך לבורות, ביאר הפרי האדמה (ח"א הל' תענית פ"א ה"טז) שלפי הטור הוא שיעור שיספיק להם לכל שתייתם, ולפי הלבוש (ס"ח) מתענים עד שירדו גשמים וימלאו את הבורות לא רק בכדי צורך שתייתם, אלא בכדי כל צרכיהם.

2) ובשנה מעוברת שתחילת ירדת הגשמים בה היא בדרך כלל מאוחרת יותר מבשאר שנים, כתב הדברי יוסף (שורץ, ס"י מה) שמימי אין לחלק בזמן התעניות, ונהוגים בשם זו כבשאר השנים. אכן, בשו"ת בני בנימין (גבון, עמי קד:) כתב בשם רבנן קשישאי, שבשנה מעוברת יש לאחר את סדר התעניות.

[משנ"ב ס"ק ג]

וְנִקָּא קְשִׁישָׁאִים אוּחוּ דְכִרְתִּילָא קַסְלָמוּדוּ וְאִתְקַנְהוּ וכו', וְאֵין בּוּ מִשִׁים יִתְרָא¹⁰².

3) בגדר תלמיד חכם מצינו כמה דעות. שהרמ"א (יריד ס"י רמג ס"ב) כתב לגבי תלמיד חכם הפטור מלשלם מס, שתלמיד חכם הוא מי שידע לישא וליתן בתורה ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ובפירושו ובפסקי הגאונים ותורתו אימנותו. והפתחי תשובה שם (ס"ק ג) כתב, שמי שהומחה לרבים רבים קבלהו עליהם לרב וקובע ישיבה ומדרש ודאי שנחשב לתלמיד חכם. ולגבי הספק של חכם בחול המועד, כתב המג"א (ס"י תקמו ס"ק ח, והביאו המשגיב שם ס"ק כו) שכיום אין מי שיש לו דין תלמיד חכם שידע הלכה בכל מקום, וכן כתב הביה"ל לעיל (ס"י רמ ס"א ד"ה תלמיד חכם) שלגבי כמה דברים אין בזמן הזה דין תלמיד חכם.

4) ולספר אחרים שהוא מתענה כדי להשתבח, כתב הגר"ש דבליצקי (פלגי מים עמי יד) שמבואר בשו"ע לעיל (ס"י תקסה ס"ו) שאסור ויעש על כך. אכן, אם שואלים אותו אם התענה, כתב במשגיב שם (ס"ק יד) שמותר לומר האמת, כיון שאינו עושה כן על מנת להתגאות, אך נכון שיאמר שאינו מתענה, ורק אם מפצידים בו שיאכל ואינו יכול להשתמט יאמר שמתענה. אמנם היחידים המחויבים להתענות מותר להם לפרסם שהם מתענים, כמבואר במשגיב (שם) שבתעניות קבועות שהמין העם מקילים בהם מצוה לפרסם שמתענה כדי שילמדו ממנו.

[משנ"ב ס"ק ה]

וּמִתְקַנְיִים קְדָרָךְ וְכוּ'¹⁰³. וּבְקָלָהּ נִהְיִי הַקְרִיָּאָה וְנִתְלִי קְשִׁמְרִית וּמְגַנְהָ קְשָׁרָה תְּעִינִי¹⁰⁴.

5) ומה שכתב השו"ע שכשהגיע ראש חודש בסלו בית דין גזרין שלש תעניות, ביאר הגבורות ארי (תענית י, א ד"ה הגיע) שאין הכוונה שבית דין גזרים תענית כבר בראש חודש, שהרי כתב

השו"ע לעיל (ס"י תקעב ס"ב) שאין גזרים תענית על הציבור בראשי חודשים, אלא מדובר שלא יחדו גשמים גם בראש חודש ואו בית דין גזרים למחרת שלש תעניות.

ואם לא גזרו בית דין ועבר ראש חודש בסלו, כתב השלחן מלכים (הביאו הברכי יוסף ס"ק ג) שהימים הציבור להתענות, כיון שכבר חכמי המשנה גזרו תעניות אלו. אמנם, הברכי יוסף (שם) כתב שאם בית דין לא גזרו, לא חלות תענות אלו.

ומה שכתב השו"ע שגזרים התענית בשני חמישי ושני, כתב בשו"ת התשב"ץ (ח"ב ס"י יא) שבשנה שתענית עשרה בטבת חלה ביום ראשון, אפשר להחשיבה במסן התעניות על הגשמים, אף שאינה ביום שני או חמישי.

ולגבי חתן, כתב המעשה אליהו (אות רכח) שאיט מתענה, כיון שבשעת גזירת התענית לא התכוונו לגזור על החתנים שיתענו.

6) אכן אם אין בבית הכנסת עשרה אנשים שמתענים, כתב השו"ע לעיל (ס"י תקסו ס"ג) שאין השליח ציבור אומר 'ענני כברכה בפני עצמה', וכתב במשגיב שם (ס"ק יג) שמימי יאמרנה בשמוע תפילה כשאר יחידים שאומרים אותה שם, ולענין קריאת יוחל, אם התענית בימים שני וחמישי כתב במשגיב שם (ס"ק יד) שדי אם יש בבית הכנסת ששה שמתענים, ואף על פי שדחויים את קריאת פורת השבוע אין בכך ברכה לבטלה, כיון שיש תקנת עזרא לקרוא בשני וחמישי, אבל בשאר ימים או במנחה, שבלא תענית ציבור לא היו קוראים בתורה, צריך שיהיו בבית הכנסת עשרה מתענים.

[משנ"ב ס"ק ו]

לְהַצְבִּיר אֶת הַתְּקָמָא¹⁰⁵. וְכַל־שִׁפְן אִם יֵשׁ לוֹ תְּטַטִּיו קְרָאשׁוּ דְמַתְרָא¹⁰⁶.

7) וכלה בתוך שלשים יום שלאחר נישואיה, כתב לעיל (ס"י תקנד ס"ק טט) לגבי רחיצה וסיבה בתשעה באב, שמתרת לרחוץ את פניה ולסוך, כדי שלא התגנה על בעלה.

8) ולענין הספורת בימים אלו, כתב החסדי דוד (על התוספתא, תענית פ"ב ה"ז) שבגמ' (ראש השנה יח, ב) מוכח שאסור להסתפר בהם אפילו על ידי נכרי. וכתב הנצי"ב (מרומי שדה שם ד"ה מעשה) שכן כתב השו"ע (ס"י תקסח ס"ג) שכל השו"ע בהענין לא ינהג עדותין בעצמו ולא יקל ראשו. אמנם, בטורי אבן (שם ד"ה ור"י) מבואר שמותר להסתפר בהם.

[משנ"ב ס"ק ח]

[וְאִסּוּרִים בְּקַבֵּם¹⁰⁷]

9) ועל דברי השו"ע שאסורים בהם בעשיית מלאכה, כתב בשלחן של אברהם (דין ג) שאם עושה מלאכה על ידי נכרי מותר, כמו שכתב השו"ע לעיל (ס"י תקנד ס"ב) לגבי מלאכה בתשעה באב שעל ידי נכרי מותר לעשותה.

ומה שכתב שיש איסור נעילת הסנדל בעיר, כתב הערוך השלחן (ס"ג) שדינו כמו בתשעה באב, וראה מה שכתב בשו"ע לעיל (שם ס"י) ובמשגיב (שם) דיני נעילת הסנדל בתשעה באב.

[משנ"ב ס"ק י]

וּמִוִּסְפִין שֵׁשׁ בְּכִכּוֹת¹⁰⁸.

10) ושבע תעניות אלו שגזרים על הציבור, אם חלה אחת מתעניות אלו בראש חודש, כתב לעיל (ס"י תיח ס"ק ד) שאם לא עלה ברעתם בשעה שקיבלו התענית שבהמשך הימים יפגע בהם ראש חודש, אין מפסיקם להתענות, ומתענים ומשלימים. וראה מה שכתבנו לעיל (ס"י תקעב ס"ק ד).

המשך במילואים עמוד 27

מילואים הלכות תענית סימן תקעה המשך מעמוד 96

ארבע תעניות, שיש להקל כל כ"ד חודש מהלידה שעדיין אברהם מתפרקין ואין נפשה חוזרת אליה עד לאחר כ"ד חודש [כמבואר בגמ' (נדה ט, א)]. ונחשבת כל זמן זה כמינקת אף שפסקה מלהניק. ודעת הגר"ש אלישיב (הלכות ומנהגי בין המצרים פ"ב הע' 12) שלא נהנו להקל לאחר שפסקה מלהניק, וכן הורה הגר"צ קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' רס אות ג) לגבי ארבע תעניות, שבתוך כ"ד חודש ללידה אם הפסיקה להניק ומרגשת כשאר הנשים, חייבת להתענות, ובשרית אור לציון (ח"ג פכ"ה תשובה ז) כתב שאף אם היא חלשה מעט אין לה להקל בזה.

14) ומותרת לאכול כדי קיום הולד, כמבואר בשו"ע, ולהתענג במאכל ומשתנה, מבואר בשו"ע לעיל (סי' תקנד ס"ה) שהוא יותר מכרי קיום הולד, ולגבי מי שצריך לאכול בצום, כתב במשניב לעיל (סי' תקנ ס"ק ה) שלא יתענג בבשר ויין רק כפי מה שצריך, ועוד כתב (סי' תקסה ס"ק יד) שלא יאכל בפרהסיא אלא בצנעא.

15) ולפי דברי המג"א האלו, דייק העורת ישראל (מג"א ס"ק ה) שעוברות ומניקות שאינן מתענות תענית אלו, מותרות גם בעלילת הסנדל ורחיצה ושאר עינויים, כיון שאם בטלה מקצת הגזירה של התענית בטלה כולה.

[משניב ס"ק יג]
מאכלים].

11) ואף שלגבי הכנת המאכלים לכבוד שבת כתב לעיל (סי' ת ס"ק ב) שיקנה אותם דוקא ביום שישו שאז יזכר יותר שהם לכבוד שבת, ביאר הפמ"ג (שם א"א ס"ק א) שכאן דיבר השו"ע על דברים הצריכים הכנה מרובה [כמו שכתב במשניב שם] כגון בשר למלוח, אבל דברים שאינם צריכים הרבה הכנה יש לקנותם ביום שישו.

[משניב ס"ק יח]
דהשפא אין התנות פתוחה לךשותההפכים].

12) ולגבי איסור פתיחת חנות של פירות או כסות וכלים בחול המועד, כתב השו"ע לעיל (סי' תקלט ס"יא) שאם היא פתוחה למבוי מותר לפותחה כדרכו, וביאר המשניב שם (סי' לה) שההיתר הוא רק בפתוחה למבוי שאינו מפולש [פתוחה בצידו השני לרשות הרבים], אבל למבוי מפולש אסור לפותחה.

[משניב ס"ק טז]

לא מצוי עבירות ומניקות] למימקם בה"י וכו', פינן דאי אפשיך להתענות כלם אין מחיבים להתענות כלל].

13) ועד מתי נחשבת למינקת, כתב הרע"ת תורה (סי' תקנ ס"א) לגבי

הלכות תענית סימן תקע"א המשך מעמוד 102

או יארציט שאין צריך להתענות על כך. ולגבי חתן שיום חתונתו חל בכ"ח כסליו מדברי הרמ"א לעיל (סי' תקע"ג ס"א) שכתב שאין לחתן להתענות בחנוכה, ולא חילק בין יום כ"ח כסליו לשאר ימי החנוכה, וגם המשניב שם לא הוסיף שבוים כ"ח כסליו יוכל להתענות, משמע שאין לו להתענות גם ביום זה.

[משניב ס"ק יג]

הבסליחות שלנו איתא שקמת עקרא הסופר].

8) וסליחות אלו, ביאר ה"י (סי' א) שהן הנאמרות בעשרה בטבת [כתב בהגהות ר"ב פרנקל (על מג"א ס"ק ו) שהן הסליחות שבנוסח אשכנז מתחילות 'אזכרה מצוק]. וכן כתבו בה"י (הל' תשעה באב ותעניות) והכל בו (מגילת תענית) שבתשעה בטבת מחו עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה, וכן הביא השו"ע הלכות (סי' ב) שיש אומרים שבו ביום מת עזרא הסופר, אכן השלחן גבוה (אות ג) כתב על פי הסליחות [בנוסח ספרד המתחילות 'שעה עליין] שמיתת עזרא הסופר היתה בעשרה בטבת, אלא שקבעו להקדים להתענות על מיתתו בתשעה בטבת, כיון שבעשרה בטבת כבר נקבעה תענית על שהתחיל המצור על ירושלים ולא תהיה ניכרת התענית על מיתת עזרא הסופר.

[משניב ס"ק ח]
ולא נכו שקבל השוקתם, ולכן מתענים].

6) בבואר הדבר כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ג ס"י יד), שאין לפרש שמחמת ששבו בתשובה הגיש לדרגת צדיקים שיש להתענות על פטירתם, שכיון שלא קיבל הקב"ה את תשובתם נמצא שאינה כלום, ועוד, שאף אם היתה תשובתם שלימה ומקובלת, מ"מ לא היו בכלל צדיקים שיש להתענות על מיתתם, שכן תענית זו נתקנה רק על מיתת צדיקים שאין כדוגמתם, ועוד, שעל עבירות שחטאו אין תשובה מרצה אלא רק מיתה מוכפרת, נמצא שמיתתם טובה להם ואין להתענות עליה. אלא טעם התענית הוא כדי שנרע שלא קל לשוב בתשובה שלימה, ונרע גדול עונשי החטאים, ונראג על עצמנו לשוב בתשובה שלימה.

[משניב ס"ק יב]

ועל-כן אין פראי להתענות בהנכה].

7) ואם עבר התענה בחנוכה, כתב לקמן (סי' תרע ס"ק יא) שצריך להתענות על כך אחר החנוכה, וציון לעיין בדרך החיים, ושם בדרך החיים (סי' קע"ח ס"ק א) כתב, שאם התענה ביום כ"ז כסליו, יכול להתענות למחרת שהוא כ"ח כסליו תענית על תעניתו, כיון שכ"ח כסליו הוא תענית צדיקים, וכל שכן שאם התענה בו תענית חלום

הלכות תענית סימן תקעה

ביאורים ומוספים

[ז] משנ"ב ס"ק יז

תלש שפנינו יכול להתענות קלם¹⁶.

16) ולגבי חולה שאין בו סכנה, כתב לעיל (סי' תקנ ס"ק ד) שכל שכן שהוא פטור מלצום, ואסור לו להחמיר על עצמו. ולגבי מי שעינו בו אבות, הסתפק בדינו בביה"ל שם (סי' ד"ה מ"ה) האם חייב לצום.

[מ] משנ"ב ס"ק יח

אָלָא הוּא טְדוּן לְקַל בְּנֵן שְׂאִין צְרִיבִין¹⁷.

17) וכן לגבי איסור בניית בית מראש חודש אב ועד התענית, כתב לעיל (סי' תקנא ס"ק יב) שאסור לבנות כל בנין שאין צריכים לדירתו.

[ט] משנ"ב ס"ק יט

וְאֶפְלוּ אֵין בּוֹ סְקָה¹⁸.

18) ובהיתר לבנותו אפילו שאין בו סכנה, כתב לעיל (סי' תקנא ס"ק יג) שהוא רק אם מחמת כן יגרם לו הפסד ממוך, כגון שעל ידי הנפילה תשבר החומה יותר, וטעם ההיתר הוא משום שאינו בונה לצורך שמחה אלא למנוע הפסד ממוך.

[כ] משנ"ב ס"ק כ

פְּרוּשׁ, שְׂאִין קְאָרְסִין קְלָל¹⁹.

19) וחומרת ימים אלו, כתבו תוס' (מגילה ה', ב ד"ה ממעטין) שהיא יותר מתשעה באב שבו מותר לארס. וכתב הרש"ש (שם) שהאיסור לארס הוא רק על הימים שלאחר שעברו הי"ג תעניות ולא נענו, שאי יש לנהוג כנופלים, אבל קודם לכן בזמן התעניות, יתכן שמותר לארס כמו בתשעה באב.

[כב] משנ"ב ס"ק כב

מְתַעֲנֵן וְחֻזְקִין²⁰.

20) ולהתענות בשנת השמיטה שבה אין זורעים [שעבור המים הנצרכים למלאות הבורות נדגו בירושלים שאין מתענים], כתב הכף החיים (סי' מא) בשם החוקי חיים והחסדי דור שכיון שעביעית בזמן הזה נודהגת רק מרובן, וגם יש ספק איזו היא השנה העביעית, נדגו בירושלים להתענות על ירדת גשמים לצורך האילנות או תבואה הגדלה בהיתר, מפני שיש בכך היי נפש, בצירוף הטעם של דרכי שלום. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' נב) כתב שהורה הלכה למעשה להתריע על עצירת גשמים בשמיטה. וכתב הגר"ש דבליצקי (פלגי מים עמ' טב) שאף שבזמנינו רבים הם אלו שאינם שומרים שמיטה בדינה, מינו אין זה נחשב כמתפלל על מנינם האסורים, תצריך להתפלל על הגשמים גם בשמיטה.

[כג] משנ"ב ס"ק כג

שְׂאִין לְהַם נְשִׂיא שְׂגוּר עֲלֵיהֶם²¹. וְדַע, דְּאֶתְרוּגִים מִסְתַּפְקִין אֶפְלוּ בְּאֶרְץ־יִשְׂרָאֵל אִם נִהְגוּ הַיּוֹם הַסְּפָר־תַּעֲנִית, מִתְקַמַּת זֶה הַטַּעֲמָם²².

וְאֶפְשָׁר מְשוּם דְּשְׁלִיחוֹתֵיהוּ דְקָמְאֵי קְעָבְרִין שְׂמִים²³.

21) ומוך שכתב השו"ע (סי') שאין גוזרים תענית בלילה על הציבור אלא בארץ ישראל, הוכיח במשנ"ב לעיל (סי' תקסח ס"ק לט) לבאר מה שכתוב שם שאין תענית צבור בבבל, שהכוונה בכל חוץ לארץ.

22) ובזמן עצירת שמים בימות החמה כשיש מקומות הזקיקים להם, כתב לעיל (סי' קיז ס"ק ט) שיכולים לבקש יתן טל ומטר רק בשומע תפלה, ובלחש, אבל לא יבקש השי"ץ בחזרת השי"ץ בקול רם, והמנהג בזמנינו שאומרו השי"ץ בחזרת התפילה ב'שומע תפלה' כפי הנוסח המודפס בסידורים יענונו בורא עולם, וכו' [אינו אומר יתן טל ומטר לברך], ובשבת, ראש חודש ויום טוב החלים בימים אלו אומרים י"ג מידות ומזמורי תהלים של מטר הכתובים בסידורים. ותפילת יענונו, כתב הערוך השלחן (שם סי' ט) שבימות החמה יש לאומרה רק בעצירה מרובה שמהמתה מתקלקלת התבואה, ולא בעצירה מועטת.

ואם חלה תענית בזמן עצירת גשמים שצריך לומר גם יענונו של תענית וגם יענונו של עצירת גשמים, הורה הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה הלכות תפלה סי' רג) שיקדים לומר יענונו של תענית, לפי שיש חיוב לאומרו.

23) ובטעם הרבר שלא נהגו בזמן הזה לעשות סדר תעניות זה בעת עצירת גשמים, ביאר החזו"א (תורת המועדים ס"ק א) שבזמנינו מצוי להביא מזון מחוץ לארץ, ואין מורגשת הסכנה שבעצירת הגשמים.

[מ] משנ"ב ס"ק מ

לֹא סְתִיבִים אֶתְרִים²⁴.

24) ולקרות ייחל' במנחה לאחר שנענו, כתב שו"ת פרי הארץ (ח"ב א"ח סי' ה) שהעידו הוקנים שכך עושים.

[נ] משנ"ב ס"ק נ

וְחֻזְמִין מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ עַל כָּל טָפָה נְכוּי, כְּמֹן שְׂכָתוּב סִמָּן רַבָּא²⁵, וְשׁוֹב אֵין הִתְחִיד צְרִיף לְכַרְפָּה²⁶, וְיֵשׁ לְהִתְחִיל קָרָם הַדּוֹר "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִפָּה פְּרָכוּ וְגו' הַעֲמִידִים²⁷."

25) ולגבי ארץ ישראל שמצוי בה יובש גדול ואין הגשם בא אלא לפרקים, כתב לעיל (סי' רבא ס"ק א) שיתכן שאף כשבא הגשם בזמנו יש לברך בפעם הראשונה שיורד, שמן הסתם כל אחד שמח בנשם, והביא שבפמ"ג משמוע שאין לברך, וכתב בביה"ל שם (סי' א) ד"ה אם) שהא"ר (שם ס"ק א) משאר בצריך עיון בזה, ועל כן יברך ברכה זו בלא שם ומלכות. וכן כתב הכף החיים (ס"ק נח) שבכל ספק בדינים אלו, יאמרו הלל הגדול בלא שם ומלכות.

26) ואופן אמירתו לכתחילה, כתב הגר"ש דבליצקי (פלגי מים עמ' עמ' מא) שהיא צריכה להיות בציבור, ובדיעבד גם יחיד אומר.

27) וכיון שקודם החלל הגדול אומרים "שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים", דייק הבארות אברהם (ח"א סי' כו) שראוי לומר אותו בעמידה.

תְּלוּכֹת תַעֲנִיּוֹת סִימָן תַקְעָה

מט באר הגולה

ר רמב"ם שם
 ש שו"ת שם י"ד
 ת שם פשוט
 א ירושלמי
 ב רמב"ם שם ג שם
 כ במשנה א (והוא ל'
 ד לאתר מקופת
 ה רמב"ם שם
 ו שם פשוט
 ז ירושלמי תבא
 ח ורמב"ם
 ט ורמב"ם שם
 י ק"ק שם י"ח
 יא ארמקא רב
 יב זמן שם וכפול
 יג ראשון שרשי"ן וכן
 יד פתח
 טו ברייתא שם
 טז משנה גמרא
 יז תבא שם כ שם
 יח בירושלמי וכן נראה
 יט פתח ג טהלת
 כ מעשה, והוא מבאר
 כא בירושלמי וכן נראה
 כב וכן רמב"ם שם
 כג טקא ושמואל אן
 כד מעשה גמרא
 כה בירושלמי שם כ"ח
 כו רמב"ם ע משנה
 כז שם י"ט וכפול
 כח ארמקא פ שם
 כט בירושלמי וכן נראה
 צ הירושלמי בתשובה

במשא ומתן ובכנין (יה) של שמחה (אלא-אס"ן (יש) כהל' נוטה לפל) (טו), (כ) וממעטין (ד) בארוסין ונשוואין. 'אלא-אס"ן לא קים מצות פניה ורביה, וממעטין בשאלת שלום בין אדם לחברו, ותלמידים-קמים לא לשאלו שלום אלא כנוספין וכמנהגים למקום, 'ש"ע-ה'ארץ שמתן להם שלום משכיבין לו בשפה רפה וכבד-ראש, 'ותלמידים-קמים לבדם חוזרים ומתענים שני ותמישי ושני עד שנגא ניסן של 'תקופה, יומתירין לאכל בלילה ובמלאכה ובשאר הדברים, ומפסיקים בראש-חדש הנקה ופורים. יצא ניסן של 'תקופה, 'והוא קשהגיע השמש לתחלת (כא) מול השור, אין מתענין עוד, 'שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קלה 'הואיל ולא ירדו כל עקר בתחלת השנה: ה' וכל זה הסדר בשלא ירדו גשמים כלל, אבל ירדו ברביעה (פרוש), המטר הירד להצמית כל צמח ועשב העדמה נקרא 'רביעה, מפני שרובע ומעבר את המרקע, פדכתיב 'כי כאשר ירד הגשם וגו' והולידה והצמיחה' (גו) 'וצמחו העשבים ותתחילו ליבש, הרי אלו (כב) מתענים וזועקים עד שירדו גשמים (כג) 'או עד שישבו הצמחים. 'וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו שהוא זמן פריחת האילנות בארץ-יש"אל ולא ירדו גשמים, הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראויים לאילנות או עד שיעבר זמנם. 'וכן אם הגיע חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה פדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות, הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות, ואם אין להם מים לשתייה, מתענין על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתייה ואפילו בימות החמה. 'פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות הגשמים, הרי זה מכת בערת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבר זמנם: ט' לבמה דברים אמורים, בארץ-יש"אל וכל הדומה לה, אבל במקומות שנותת הגשמים שלהם (כד) קדם שבעה-עשר במרחשון או אחר זמן זה, בשאיגיע זמנם ולא ירדו גשמים, 'חידים מתענים שני ותמישי ושני, ומפסיקים בראש-חדש הנקה ופורים, 'וזהוין אחר-כך כמו 'ששה ימים, אם לא ירדו גשמים, בית-דין גוזרין י"ג תעניות על הסדר שאמרנו: ' לכל תענית גוזרין העבור (כה) בחוצה לארץ אוכלים בהם בלילה ודינם פדין שאר תעניות, שאין גוזרים על העבור תענית כגון צום כפיר אלא בארץ-יש"אל בלבד ובגלל המטר, ובהותם עשר תעניות שהם שלש אמצעים ושבע אחרונות: לא 'היו מתענים על הגשמים ונענו, כמה ירדו ויהיו פוקדין מן התענית? משיבנסו בעמק הארץ התרבה טפה, ובבינונית שני טפחים, ובעבורה שלשה טפחים (ושעור כמה שצריך לירד לברך עליהם, עין לעיל סימן רכא). 'ואם התחילו לירד אחר תצות (כו) ישלימו אותה היום (ועין לעיל סימן תקסט בסוג), (כו) ואם התחילו לירד קדם תצות (כח) 'לא ישלימו, אלא (כט) יאכלו (כ) וישתו ויעשו יום-טוב, ולערב יתקבצו [*] ויאמרו (ל) הלל הגדול: 'ב' אין אומרים

שערי תשובה

באר היטב

(7) בארוסין. פי' שאין מאוסין קלל, כ"י: (ה) וישתו. ובמקום דשכימי שכות אומרים הלל ואח"כ איקליו ושומין, והיה אם נצו כו, וכן ברמב"ם תענית כו וכן דעת ספר"י ואבי' שגש'ה טעשה בתכרון כשענין אחר תצות כו, וכן לעיל סימן ס"א א בארש"י אברהם שכתב

מלש שאינו יכול להתענות כלל, וצריך עיון [מ"א: ז (יה) של שמחה. לאו וזקא, (טו) אלא הוא הדין לכל בננו שאין צרכיניו, דאינו נעשה אלא לגוי ולהרחה בעלמא. ודע ע"ז, דשל שמחה קאי גם אמש"א ומתן, דאינו אסור אלא של שמחה כגון צרכי חפה לבני' [מ"א]. ועין בסימן תקנא סעיף ב ובמשנה ברורה שם מבינים אלו: (יט) כהל' של בננו שמחה, כגון (י) בית חתנות לבני', (יא) ואפלי אין בו ספק: (כ) וממעטין בארוסין. פרוש, (ט) שאין מאוסין כלל, ועין בבאר הלה: (כא) מול השור. והינו שלשים יום לאחר שניפלת תקופת ניסן: (כב) מתענין וזועקין. פנה, אבל לא מתריעין [מ"א]: (כג) או עד שישבו הצמחים. ששוב לא יוציל ודני תפלת שוא: ט' (כד) קדם שבעה-עשר במרחשון. אפלי עונת הגשמים שלהם (כ) אחר שביעות: י' (כה) בחוצה לארץ. שאין להם נשיא שיגיד עליהם: ידע, דאחרונים מסתפקין אפילו בארץ-יש"אל אם נהג היום הסדר תענית, פתחת זה הטעם: ידע, ואפשר משום דשליחתיה דקמאי קרבידיון שם: ידע, בבבב"ר ידע, שיקראו פנה, וקצת מדבריו מובא בשערי-תשובה ריש השימן, עין שם: לא (כו) ישלימו אותו היום. שכתב עבר רב היום

שערי תשובה (כז) וש"כ אין אימר 'ענינו' בתפלת המנחה ולא תתנונים אחרים: (כח) וגם הלל הנה ראוי לומר, (כט) אלא שאין אומרים אותו בקרבן ועבה נדמח'ד שפתיב בו 'מתן לחם לכל בשר'. נאה להמר על העלכע, רש"י. ויש אומרים, דבין שבענו באותו יום, אומרים הלל הגדול [דגמ"ר]: (כד) ואם התחילו לירד קדם תצות. משמע מלשון זה (כד) דאף שלא נגמר השעור-גשמים קדם תצות, פתח התהלה היתה קדם תצות ולא הפסיק בתצות, אזלין בחר ההתהלה לא ישלימו: (כח) לא ישלימו. דער בדין צפרא הוא: (כט) יאכלו וישתו. שאין אומרים הלל הגדול (כ) אלא בנפש שבעה וזכר מלאה. (ט) וזקא פנה שהוא אחר התפלה, אבל קדם התפלה שרי, ולכן אמרין לה בפסוקי דזמרה בשמריה בעשרת. ובמקום דשכימי שכרות (כו) אומרים הלל הגדול ואחר-כך אוכלין ושומין, (כט) והוא הדין אם ירד קדם תצות ונצו רב העבור להשלים, דמשלימין, וכ"ל בסימן תקסט סעיף א, יאמרו הלל הגדול קדם אכילה: (ל) הלל הגדול. הם כ"ו 'כי לעולם סדרו', וחזקתין 'מודים אנוהו לך על כל טפה (כז)', כמו שפתיב סימן רכא: ידע, ושוב אין התיר צריך לבב"ר ידע, להתחיל קדם 'הודי' "שיר הפעלות תנה ברכו וגו' העמדי"ם

שערי תשובה

(טו) לעיל בסימן תקנא בבית-יוסף בשם הר"ן: (י) ראש: (יא) סימן תקנא: (יב) קמ"אברהם בשם בית-יוסף: (כ) פוקדים: (כא) ר"י בשם ירושלמי: (כב) רמב"ם: (כג) שם: (כד) בבב"ר ידע: (כה) גמרא: (כו) אחרונים: (כז) גמרא: (כח) קמ"אברהם וש"א:

